

عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکتهای خدمات مشاوره کشاورزی استان مازندران از دیدگاه اعضا

فاطمه کاظمی میانرودی*

دانشجوی کارشناسی ارشد، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، گروه ترویج و آموزش کشاورزی،
تهران، ایران

مریم امیدی نجفآبادی

استادیار، دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران، گروه ترویج و آموزش کشاورزی، تهران، ایران

تاریخ پذیرش: ۹۲/۳/۱۲

تاریخ دریافت: ۹۱/۲/۲۶

چکیده

هدف کلی این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکتهای خدمات مشاوره کشاورزی استان مازندران می باشد. جامعه آماری این تحقیق عبارت است از کلیه اعضای شرکتهای خدمات مشاوره کشاورزی واقع در استان مازندران که تعداد آنها در مجموع ۱۲۲۱ نفر می باشد که از این تعداد با استفاده از فرمول کوکران، ۱۵۴ نفر به عنوان نمونه به کمک روش نمونه گیری تصادفی طبقه ای با انتساب متناسب تعیین شدند. روایی پرسشنامه تحقیق توسط صاحب نظران تأیید و پایایی آن از طریق ضریب آلفا کرونباخ حداکثر و حداقل به عوامل اقتصادی ($\alpha = 0.90$) و عوامل اجتماعی- فرهنگی ($\alpha = 0.75$) به دست آمده است. داده ها با استفاده نرم افزار SPSS v16 مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند. یافته ها نشان داد از دیدگاه اکثر پاسخ دهندگان، وضعیت توسعه کارآفرینی در شرکتهای خدمات مشاوره کشاورزی، نامطلوب می باشد. نتایج حاکی از آن است که بین عوامل اقتصادی، آموزشی- ترویجی، اجتماعی- فرهنگی، روان شناختی در سطح ۹۹٪ و سابقه فعالیت کشاورزی در سطح ۹۵٪ با توسعه کارآفرینی در شرکتهای مذکور رابط مثبت و معناداری وجود دارد و همچنین نتایج حاصل از تجزیه و تحلیل رگرسیون نشان داد که ۲۲ درصد از واریانس متغیر وابسته توسط عامل آموزشی- ترویجی تبیین می شود.

واژگان کلیدی: توسعه کارآفرینی، شرکتهای خدمات مشاوره کشاورزی، اعضا شرکتهای خدمات مشاوره کشاورزی، مازندران

* نویسنده مسئول مکاتبات، f.kazemi@srbiau.ac.ir

مقدمه

چالش‌های عمده بخش کشاورزی در ایران ممکن است به دلیل فقدان منابع انسانی متخصص برای کمک به کشاورزان باشد (Rasouliazar et al., 2010). از طرفی ایران نیز با بحران بیکاری در میان فارغ‌التحصیلان دانشگاهی در رشته‌های کشاورزی روبرو می‌باشد (Hosseini et al., 2011). با توجه به آمار بالای بیکاری در بین فارغ‌التحصیلان کشاورزی و مشکلات آن، بایستی به طریقی زمینه اشتغال برای دانش‌آموختگان فراهم گردد. از طرفی هم به دلیل عدم امکان استخدام جوانان در دستگاه‌های دولتی، جوانان بایستی در بخش‌های تعاونی و خصوصی در جستجوی کار و فعالیت باشند و شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی نمونه‌ای از این بخش خصوصی می‌باشند (آمدی و حسینی‌نیا، ۱۳۸۷). اشتغال فارغ‌التحصیلان یکی از مسائلی است که همواره مورد توجه برنامه‌ریزان آموزشی بوده است. این بذل توجه، هم به لحاظ اهمیت بازار کار به عنوان مرکز ثقل اقتصادی است و هم به لحاظ نقش‌های اجتماعی می‌باشد که به فارغ‌التحصیلان برای نیل به اهداف توسعه کشور محول شده است (حسینی و همکاران، ۱۳۸۸).

شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی عبارت است از ساختاری که دارای یک نظام حقوقی مستقل بوده و در قالب غیر دولتی نسبت به ارائه خدمات فنی و مشاوره‌ای بخش کشاورزی اقدام می‌نماید. اعضای شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی عبارتند از تعدادی فارغ‌التحصیلان کشاورزی که دور هم جمع می‌شوند؛ به صورت مستقل شرکتی را به صورت تعاونی یا سهامی به ثبت می‌رسانند؛ و آنگاه به ارائه خدمات فنی و

مشاوره‌ای بخش کشاورزی می‌پردازند. توسعه کارآفرینی عبارت است از مجموعه فعالیت‌ها، برنامه‌ها و سیاست‌های هدفمند به منظور رواج اندیشه‌ها و اقدامات کارآفرینانه در بین افراد که هدف آن ایجاد توانمندی‌های لازم در افراد برای یافتن ایده‌های جدید و تلاش برای عملی ساختن آن‌ها از طریق راه‌اندازی، مدیریت و توسعه کسب و کارهای سودآور و موفق می‌باشد (آمدی، ۱۳۸۷). یکی از مواردی که می‌توان در مسئله بیکاری فارغ‌التحصیلان، به ویژه در بخش کشاورزی مدنظر قرار داد و به گونه‌ای با تقویت نقاط قوت و از بین بردن نقاط ضعف، آن را گسترش داد و تا حدی مشکل بیکاری را تقلیل داد، اشتغال فارغ‌التحصیلان در بخش خصوصی (مانند: شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی) است. Rasouliazar et al. (2010) به نقل از چیپتا^۱ خدمات مشاوره کشاورزی را به عنوان فعالیت‌هایی که منجر به ارائه دانش جدید به کشاورزان می‌شود تعریف می‌کند. این خدمات که دربرگیرنده نشر و توزیع اطلاعات، ارائه رهنمودهایی به کشاورزان توسط افراد یا گروه مشاوران و توسعه ابزارهای مدیریت مزرعه است، به کشاورزان در توسعه کشاورزی و مهارت‌های مدیریتی کمک می‌کند. در ارتباط با توسعه کارآفرینی در کشاورزی پژوهش‌های متعددی صورت گرفته است. بر اساس تحقیقی که توسط Ghiasvand Ghiasy et al. (2009) تحت عنوان «عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی» انجام شد به این نتایج دست یافتند: عوامل روان‌شناختی، آموزشی، اقتصادی، ویژگی‌های شخصی و اجتماعی از عوامل اثرگذار بر

¹. Chipeta

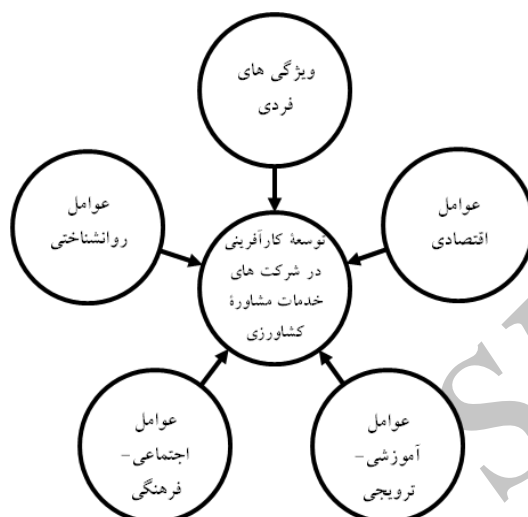
حمایت از کارآفرینان از عوامل اثرگذار می‌باشند. عرضه بیش از حد نیروی انسانی فارغ‌التحصیل در بخش کشاورزی، رشد بیکاری در جامعه از یک طرف و ضرورت حرکت به سمت کشاورزی رقابتی مبتنی بر بازار از طرف دیگر موجب شده است تا هرچه بیشتر به کارآفرینی به عنوان مسئله اساسی توجه شود (Azizi et al., 2010). با توجه به اینکه استان مازندران از قطب‌های مهم کشاورزی کشور محسوب می‌شود و رتبه اول کشور در بخش کشاورزی را در اختیار دارد و به جهت نقش مهمی که کشاورزی در زندگی مردم استان و کشور و همچنین صادرات و اقتصاد کشور دارد، توجه و دانستن این موضوع که چه اقداماتی برای پربار کردن هرچه بیشتر بخش کشاورزی این استان لازم است و نیز این که کشاورزان تا چه حد با آگاهی از اصول فنی به کشت می‌پردازند، از اهمیت بسیاری برخوردار است. در این بین، حضور افراد متخصص و کارشناس در حوزه کشاورزی می‌تواند پاسخی به این نیازها باشد و شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی این امکان را در محیط‌های روستایی فراهم می‌آورد. از این رو اهمیت و ضرورت انجام این تحقیق در استان مازندران بدیهی به نظر می‌رسد.

اهداف تحقیق

هدف کلی این تحقیق بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی استان مازندران از دیدگاه اعضا می‌باشد که در راستای حصول به این هدف، اهداف اختصاصی زیر تدوین شده‌اند:

توسعه کارآفرینی هستند. نتایج مطالعه دیگر که توسط Thompson et al. (2010) پیرامون آموزش و توسعه فعالیت کارآفرینانه انجام شد، بیان می‌دارد که به منظور ارتقاء و توسعه کارآفرینی، رابطه میان کارآفرینی و انواع آموزش نیازمند اصلاح است. (Soltani et al., 2010) در تحقیق خود تحت عنوان «عوامل مؤثر بر کارآفرینی و سازوکارهای حمایت از کارآفرینان در بخش کشاورزی» به مطالعه بیشتر بر روی آموزش در زمینه‌های اعتماد به نفس، خلاقیت و نوآوری تأکید دارند و عوامل خلاقیت و نوآوری را از عوامل مؤثر معرفی کرده‌اند. در پژوهشی که توسط Hosseini et al. (2011) پیرامون عوامل مؤثر بر ترویج آموزش کارآفرینی انجام شد، به این نتیجه رسیدند که شاخص‌های موفق بودن و نوآور بودن از عوامل مؤثر بر ترویج کارآفرینی می‌باشند. نتایج پژوهش Malek Mohammadi et al. (2011) تحت عنوان «نقش تعاونی‌های کشاورزی در توسعه کارآفرینی» نشان می‌دهد متغیر عوامل اقتصادی، نقش مثبتی را بر متغیر وابسته توسعه کارآفرینی دارد. یافته‌های تحقیق Jahanbani Beshare et al. (2011) با عنوان «تجزیه و تحلیل راهبردهای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی» بیان می‌دارد که ارائه تسهیلات مناسب به منظور سرمایه کافی و به انجام رساندن برنامه‌ها و طرح‌ها به منظور تحقیق و تولید علم، همکاری با شرکت‌های موفق در جهت بهبود سطح شغلی و بهبود وضع فعلی آموزشی از مهم‌ترین راهبردها برای توسعه کارآفرینی در تعاونی‌های کشاورزی می‌باشند. نتایج پژوهش Karimi et al. (2010) پیرامون آموزش کارآفرینی بیان می‌دارد: فراهم نمودن آموزش و

- بررسی توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی
- بررسی ویژگی‌های فردی اعضای شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی
- بررسی عوامل اقتصادی، عوامل آموزشی-ترویجی، عوامل اجتماعی-فرهنگی، عوامل روان‌شناختی، مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی استان مازندران.

شکل ۱- چارچوب نظری تحقیق

روش پژوهش

در هر شهرستان، تعداد اعضای مورد نیاز با توجه به حجم نمونه انتخاب شدند. به منظور بررسی روایی^۱ ابزار تحقیق، پرسشنامه طراحی شده در اختیار اساتید و صاحب‌نظران قرار گرفت و پس از انجام اصلاحات لازم، اعتبار پرسشنامه مورد تأیید قرار گرفت. جهت سنجش پایایی^۲ ابزار تحقیق، تعداد ۳۰ پرسشنامه توسط اعضای شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی شهرستان ساری (خارج از نمونه) تکمیل و ضریب آلفا کرنباخ بخش‌های مختلف پرسشنامه محاسبه گردید که بیشینه و کمینه آلفا کرنباخ به ترتیب مربوط به عوامل اقتصادی ($\alpha = 0.75$) و عوامل اجتماعی-فرهنگی ($\alpha = 0.90$) به دست آمده است که حاکی از پایایی مناسب پرسشنامه می‌باشد. متغیرهای مستقل تحقیق عبارت از ویژگی‌های فردی، عوامل اقتصادی، عوامل

با توجه به هدف تحقیق که بررسی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی از دیدگاه اعضای می‌باشد، تحقیق حاضر از لحاظ نوع هدف، کاربردی و از نظر جمع‌آوری داده‌ها، غیر آزمایشی (توصیفی) و از لحاظ نوع روش، همبستگی است. مکان انجام تحقیق استان مازندران می‌باشد و این تحقیق در سال ۹۰-۱۳۸۹ صورت گرفته است. جامعه آماری تحقیق حاضر عبارت است از کلیه اعضای شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی واقع در استان مازندران که تعداد آن‌ها در مجموع ۱۲۲۱ نفر می‌باشد و از این تعداد بر اساس فرمول کوکران، ۱۵۴ نفر به عنوان نمونه توسط روش نمونه‌گیری تصادفی طبقه‌ای با انتساب متناسب انتخاب شدند. بدین صورت که ابتدا از ۱۷ شهرستان استان مازندران، ۹ شهرستان به صورت تصادفی انتخاب و سپس با توجه به تعداد اعضای

^۱ . Validity

^۲ . Reliability

عضو عادی را بر عهده دارند و میانگین سابقه فعالیت کشاورزی اعضا نیز ۷ سال به دست آمده است. اکثر اعضا ۱۱۷ نفر (۷۶٪) ساکن شهر و تنها ۳۷ نفر (۲۴٪) در روستا سکونت دارند. میزان آشنایی اکثر پاسخ‌دهندگان یعنی ۸۷ نفر (۹۱/۶٪) با قوانین و مقررات مربوط به کارآفرینی در حد متوسط بوده است.

هدف دوم: بررسی وضعیت توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی از دیدگاه اعضا

به منظور بررسی وضعیت کنونی توسعه کارآفرینی، گویه‌هایی که به منظور سنجش این مهم استفاده شده است با هم جمع^۲ و متغیر به دست آمده مجدداً کد بندی^۳ شد. با توجه به این گویه‌ها و نیز طیف لیکرت (نامطلوب: ۱، متوسط: ۲ و مطلوب: ۳)، حداقل و حداکثر امتیاز برای هر پاسخگو به ترتیب $3 = (3 \times 1)$ و $15 = (3 \times 5)$ می‌باشد. از این رو طبق کد بندی مجدد امتیاز وضعیت‌های نامطلوب (۶-۳)، متوسط (۱۱-۷) و مطلوب (۱۶-۱۲) به دست آمده است. یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد اکثر پاسخگویان (۹۰/۲٪) وضعیت توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی را به صورت نامطلوب، (۱۸/۲٪) در سطح متوسط و تنها (۰/۶٪) توسعه کارآفرینی را مطلوب اعلام کردند (جدول ۱).

آموزشی- ترویجی، عوامل اجتماعی- فرهنگی، عوامل روان شناختی می‌باشند. متغیر وابسته نیز توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی استان مازندران از دیدگاه اعضا می‌باشد که توسط سه گویه افزایش درآمد، افزایش تعداد اعضا و استمرار فعالیت‌ها در شرکت‌های خدمات مشاوره‌ای در قالب طیف لیکرت ۵ مقوله‌ای (خیلی مطلوب تا خیلی نامطلوب) سنجیده شد. در آمار توصیفی از جداول توزیع فراوانی و آماره‌های میانگین، میانه، نما، انحراف معیار و در آمار استنباطی از ضرایب همبستگی اسپیرمن، پیرسون، و رگرسیون چند متغیره به روش گام به گام بهره گرفته شد. به منظور تجزیه و تحلیل داده‌های جمع آوری شده از نرم‌افزار SPSS v16 استفاده شد.

یافته‌ها

هدف اول: بررسی ویژگی‌های فردی اعضا شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی

یافته‌های تحقیق نشان می‌دهد که میانگین سنی پاسخگویان حدود ۳۲ سال و بیشترین و کمترین سن به ترتیب ۴۴ سال و ۲۴ سال می‌باشد. ۱۰۰ نفر از اعضا شرکت‌های مورد مطالعه مرد (۶۴/۹٪) و ۵۴ نفر زن (۳۵/۱٪) می‌باشند. همچنین اکثر اعضا یعنی ۱۱۵ نفر متأهل (۷۴/۷٪) و ۳۹ نفر (۲۵/۳٪) مجرد می‌باشند. سطح تحصیلات اکثر اعضا شرکت‌ها ۱۱۶ نفر (۷۵/۳٪) دارای مدرک لیسانس و ۳۵ نفر (۲۲/۷٪) دارای مدرک فوق لیسانس می‌باشند. رشته تحصیلی اکثر پاسخگویان ۵۷ نفر (۳۷٪) زراعت است. میانگین تجربه کاری اعضا شرکت‌ها در حدود ۳/۵ سال می‌باشد. بیشتر پاسخگویان ۸۶ نفر (۵۶/۶٪) در شرکت، مسئولیت

^۲ . Compute

^۳ . Recode

^۱ . Stepwise

جدول ۱- وضعیت موجود توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی از دیدگاه اعضا (۱۵۴)

(n=)

وضعیت	فراوانی (نفر)	درصد	درصد تجمعی
نامطلوب (۳-۶)	۱۲۵	۹۰/۲	۹۱/۶
متوسط (۷-۱۱)	۲۸	۱۸/۲	۹۹/۴
مطلوب (۱۲-۱۶)	۱	۰/۶	۱۰۰/۰
جمع	۱۵۴	۱۰۰/۰	

نما: نامطلوب میانه: نامطلوب

می‌دهد، گویه استمرار فعالیت‌ها با میانگین ۲/۵۹ بهترین وضعیت را در شرکت‌های مذکور دارد، در صورتی که گویه‌های افزایش درآمد و افزایش تعداد اعضا در شرایط مطلوبی قرار ندارند.

در ادامه به منظور اطلاع از وضعیت موجود توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی از آماره میانگین برای اولویت‌بندی استفاده شد. همان‌طور که جدول شماره ۲ نشان

جدول ۲- اولویت‌بندی گویه‌های توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی

الویت	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار
۱	استمرار فعالیت‌ها	۲/۵۹	۰/۷۳
۲	افزایش درآمد	۱/۸۹	۰/۶۲
۳	افزایش تعداد اعضا	۱/۷۹	۰/۸۰

کاملاً نامطلوب: ۱ نامطلوب: ۲ متوسط: ۳ مطلوب: ۴ کاملاً مطلوب: ۵

بازدید از شرکت‌های موفق در زمینه کارآفرینی ۲ اولویت مناسب از دیدگاه اکثر اعضا می‌باشند. از طرفی اولویت‌بندی عوامل اجتماعی- فرهنگی در جدول فوق نشان‌دهنده این است که گویه وجود روحیه همکاری جمعی در بین اعضا دارای بالاترین اولویت می‌باشد و اولویت‌بندی عوامل روان‌شناختی بیان می‌دارد که ویژگی‌های اهل کار و عمل بودن، اعتماد به نفس، توانایی تصمیم‌گیری و خلاقیت از دیدگاه اکثر اعضا جزو بالاترین اولویت‌ها می‌باشند (جدول ۳).

هدف سوم: بررسی عوامل اقتصادی، آموزشی- ترویجی، اجتماعی- فرهنگی و روان‌شناختی مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی

از دیدگاه اکثر اعضا در رابطه با اولویت‌بندی عوامل اقتصادی، گویه تأمین هزینه‌های مربوط به فعالیت‌های کارآفرینی از طرف دولت جزء اولویت اول می‌باشد همچنین اولویت‌بندی عوامل آموزشی- ترویجی نیز حاکی از آن است که شرکت در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزش کارآفرینی و

جدول ۳- اولویت‌بندی عوامل اقتصادی، آموزشی- ترویجی، اجتماعی- فرهنگی و روان‌شناختی بر توسعه

کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی

عوامل	الویت	گویه‌ها	میانگین	انحراف معیار
اقتصادی	۱	تامین هزینه‌های مربوط به فعالیت‌های کارآفرینی از طرف دولت	۴/۲۷	۰/۷۴
	۲	توانایی در اخذ تسهیلات ارزان از دولت	۳/۹۸	۰/۷۴
	۳	درآمد اعضا	۳/۱۰	۱/۱۶
	۴	توانایی مالی اعضا شرکت‌ها	۲/۷۷	۱/۰۶
آموزشی- ترویجی	۱	شرکت در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزش کارآفرینی	۳/۲۴	۰/۶۹
	۲	بازدید از شرکت‌های موفق در زمینه کارآفرینی	۳/۱۲	۰/۷۹
	۳	تماس با کارآفرینان موفق	۳/۰۶	۰/۸۰
	۴	معرفی شرکت‌های موفق در عرصه کارآفرینی از طریق برنامه‌های رادیو و تلویزیون	۲/۸۴	۱/۱۷
	۵	دسترسی به نشریات معتبر کارآفرینی	۲/۶۳	۰/۹۰
اجتماعی- فرهنگی	۱	وجود روحیه همکاری جمعی در بین اعضا	۴/۲۱	۰/۷۳
	۲	تمایل به مشارکت در برنامه‌ها و تصمیم‌گیری‌ها در بین اعضا	۳/۸۵	۰/۶۹
	۳	ارزش‌ها و باورهای مثبت اعضا شرکت‌ها نسبت به کارآفرینی	۳/۷۲	۰/۷۴
	۴	مشارکت اعضا شرکت‌ها در فعالیت‌های اجتماعی	۳/۵۷	۰/۷۳
	۵	احساس رقابت در کسب و کار کارآفرینانه بین اعضا	۲/۹۶	۰/۸۹
روان‌شناختی	۱	اهل کار و عمل بودن	۴/۲۷	۰/۶۶
	۲	اعتماد به نفس	۴/۲۰	۰/۷۱
	۳	توانایی تصمیم‌گیری	۴/۱۸	۰/۷۰
	۴	خلاقیت	۴/۰۹	۰/۷۱
	۵	پیش قدم بودن در انجام فعالیت‌ها	۳/۹۲	۰/۶۷
	۶	آینده‌گرایی	۳/۸۳	۰/۷۵
	۷	نوآوری	۳/۸۲	۰/۸۴
	۸	خوداتکایی	۳/۶۸	۰/۸۲
	۹	ریسک (خطر) پذیری	۳/۶۱	۰/۹۳
	۱۰	داشتن روحیه کارآفرینی	۳/۶۰	۰/۸۱
	۱۱	فرصت‌گرا بودن	۳/۵۲	۰/۸۹
	۱۲	استقلال طلبی	۳/۳۹	۲/۶۱
	۱۳	آرمان‌گرایی	۳/۰۳	۰/۷۸

خیلی کم: ۱ کم: ۲ متوسط: ۳ زیاد: ۴ خیلی زیاد: ۵

در رابطه با اولویت‌بندی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی، جدول شماره ۴ نشان می‌دهد که عوامل روان‌شناختی، اجتماعی-فرهنگی، اقتصادی و آموزشی-ترویجی از دیدگاه اکثر اعضا به ترتیب دارای بالاترین اولویت‌ها می‌باشند.

جدول ۴- الویت بندی عوامل مؤثر بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی بر حسب میانگین

الویت	عوامل	میانگین
۱	روان‌شناختی	۳/۷۸
۲	اجتماعی-فرهنگی	۳/۶۶
۳	اقتصادی	۳/۵۳
۴	آموزشی-ترویجی	۲/۹۷

خیلی کم: ۱ - کم: ۲ - متوسط: ۳ - زیاد: ۴ - خیلی زیاد: ۵

نتایج جدول شماره ۵ نشان می‌دهد، بین متغیرهای عوامل اقتصادی، عوامل آموزشی-ترویجی و عوامل اجتماعی-فرهنگی با متغیر وابسته توسعه کارآفرینی رابطه مثبت و معناداری در سطح ۹۹٪ و بین متغیرهای عوامل روان‌شناختی و سابقه فعالیت کشاورزی با توسعه کارآفرینی رابطه مثبت و معناداری در سطح ۹۵٪ وجود دارد.

جدول ۵- ضرایب همبستگی بین متغیرهای مستقل تحقیق با توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی از دیدگاه اعضا

ردیف	متغیرهای اول	متغیر دوم	ضریب همبستگی	r	p
۱	عوامل اقتصادی	توسعه کارآفرینی	پیرسون	۰/۲۳۴**	۰/۰۰۴
۲	عوامل آموزشی-ترویجی	//	پیرسون	۰/۴۴۷**	۰/۰۰۰
۳	عوامل اجتماعی-فرهنگی	//	پیرسون	۰/۲۵۹**	۰/۰۰۱
۴	عوامل روان‌شناختی	//	پیرسون	۰/۱۷۰*	۰/۰۳۹
۵	ویژگی‌های فردی				
	سن	//	پیرسون	۰/۰۹۳	۰/۲۵۵
	تحصیلات	//	اسپیرمن	۰/۰۱۰	۰/۹۰۵
	تجربه کاری	//	پیرسون	۰/۰۴۲	۰/۶۰۷
	سابقه فعالیت کشاورزی	//	پیرسون	۰/۲۰۸*	۰/۰۱۱
	میزان آشنایی با قوانین کارآفرینی	//	اسپیرمن	۰/۱۱۹	۰/۱۴۰

** معنی داری در سطح ۹۹٪ * معنی داری در سطح ۹۵٪

دهنده این است که این متغیر بیشترین تأثیر را در میان متغیرهای مستقل داشته است و مقدار R^2_{Ad} بیان می‌دارد، حدود ۲۲٪ از واریانس (تغییرات) متغیر وابسته توسعه کارآفرینی، توسط این عامل یعنی آموزشی- ترویجی تبیین می‌گردد.

به منظور تبیین تغییرات واریانس توسعه کارآفرینی (متغیر وابسته)، کلیه متغیرهای معنادار وارد تحلیل رگرسیونی گام به گام شدند. همان طور که نتایج جدول شماره ۶ نشان می‌دهد تنها عوامل آموزشی- ترویجی وارد معادله رگرسیون شد و این نشان

جدول ۶- مراحل مختلف ورود متغیرهای مستقل در تحلیل رگرسیونی

مرحله	متغیر مستقل	R	R^2	R^2_{Ad}	Std
۱	عوامل آموزشی- ترویجی	۰/۴۸۳	۰/۲۳۳	۰/۲۲۸	۱/۴۳۲

بر اساس نتایج جدول شماره ۷، ضرایب متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون، قابل مشاهده می‌باشد.

جدول ۷- ضرایب متغیرهای وارد شده در معادله رگرسیون

گام	متغیر مستقل	B	اشتباه استاندارد	B	Beta	sig
۱	عوامل آموزشی- ترویجی (X_1)	۰/۲۲۵	۰/۰۳۴	۰/۴۸۳	۶/۵۴۷	۰/۰۰۰
	عدد ثابت	۲/۹۰۱	۰/۵۲۷	-	۵/۵۰۹	۰/۰۰۰

همچنین معادله رگرسیونی بر حسب B (معادله غیر استاندارد) و بر حسب β (معادله استاندارد) به ترتیب به قرار زیر می‌باشد:

$$Y = 2/901 + 0/225X_1$$

$$Y = 0/483X_1$$

گویی به عوامل شرکت در کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزشی کارآفرینی، بازدید از شرکت‌های موفق در زمینه کارآفرینی و تماس با کارآفرینان موفق مربوط می‌شود. همان‌گونه که در تحقیقات Ghiasvand et al. (2009) و Jahanbani Beshare et al. (2011) به اهمیت و اثرگذاری عوامل آموزشی- ترویجی اشاره شده است، در این تحقیق نیز نتایج رگرسیون نشان می‌دهد که حدود ۲۲٪ از

بحث و نتیجه‌گیری

با توجه به نتایج تحقیق، آموزش و ترویج می‌تواند نقش بسزایی را در توسعه کارآفرینی به خصوص توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی (بخش خصوصی) ایفا نماید. طبق اولویت‌بندی نظرات پاسخ‌دهندگان بیشترین تأثیر عوامل آموزشی- ترویجی بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی از میان ۵

کلاس‌ها و کارگاه‌های آموزش کارآفرینی که متناسب با نیاز منطقه باشد، همچنین ایجاد شرایط مناسب به منظور بازدید از شرکت‌های موفق در زمینه کارآفرینی و تماس با کارآفرینان موفق، برای اعضای شرکت‌ها و مخاطبان آن‌ها پیشنهاد می‌گردد. آموزش اعضای شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی با هدف توانمندسازی این افراد برای ارائه بهتر و مؤثرتر خدمات فنی و مهندسی شامل آموزش‌های مدیریتی - ترویجی از طریق بازدید و حضور در روستاها و عرصه کشاورزی و آموزش‌های فنی - تخصصی حرفه‌ای کشاورزی از طریق حضور در واحدهای بهره برداری کشاورزی می‌تواند بسیار تأثیرگذار باشد.

- با توجه به نتایج اولویت‌بندی عوامل اقتصادی، حمایت و تأمین هزینه‌ها و در نظر گرفتن تسهیلات ارزان برای شرکت‌های خدمات مشاوره کشاورزی از طرف دولت پیشنهاد می‌گردد.

- با توجه به نتایج اولویت‌بندی عوامل اجتماعی - فرهنگی، انجام فعالیت‌هایی که موجب ایجاد و تقویت روحیه همکاری جمعی در بین اعضای و افزایش تمایل به مشارکت در برنامه‌ها و تصمیم‌گیری در بین اعضای می‌گردد، پیشنهاد می‌شود.

واریانس متغیر وابسته توسعه کارآفرینی توسط عوامل آموزشی - ترویجی تبیین می‌گردد. همچنین نتایج تحقیق حاضر نشان می‌دهد که بین عوامل اقتصادی، اجتماعی - فرهنگی، روان‌شناختی و سابقه فعالیت کشاورزی اعضای با متغیر توسعه کارآفرینی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد. از طرفی از دیدگاه پاسخگویان، بیشترین تأثیر عوامل اقتصادی بر توسعه کارآفرینی در شرکت‌های خصوصی مذکور از میان ۴ گویه به عوامل تأمین هزینه‌های مربوط به فعالیت‌های کارآفرینی از طرف دولت و توانایی در اخذ تسهیلات ارزان از دولت مربوط می‌شود. Malek Mohammadi et al. (2011)، Jahanbani Beshare et al. (2011)، در تحقیقات خود به این نتیجه رسیدند. همچنین پاسخگویان معتقدند در بین عوامل اجتماعی - فرهنگی عوامل وجود روحیه همکاری در بین اعضای، تمایل به مشارکت در برنامه‌ها و تصمیم‌گیری‌ها در بین اعضای و ارزش‌ها و باورهای مثبت اعضای شرکت‌ها نسبت به کارآفرینی دارای اولویت اول تا سوم می‌باشند که با نتایج تحقیق Azizi et al. (2010) همسو می‌باشد. از دیدگاه پاسخ‌دهندگان در بین عوامل روان‌شناختی، عوامل اهل کار و عمل بودن، اعتماد به نفس، توانایی تصمیم‌گیری و خلاقیت دارای بالاترین اولویت‌ها می‌باشند که Hosseini et al. (2011)، Soltani et al. (2010)، Ghasvand Ghiasy et al. (2009)، در تحقیقات خود به این نتایج، دست یافتند.

پیشنهادها

در این راستا پیشنهاد می‌گردد:

- با توجه به نتایج اولویت‌بندی و رگرسیون برای عوامل آموزشی - ترویجی، برگزاری

5. Ghiasvand Ghiasy, F., Hosseini, S. J.

F. & Malekmohammadi, I. (2009). Factors Influencing the entrepreneurship in Iran's agricultural cooperatives. *Australian Journal of Basic and Applied Sciences*, 3(2), 1170-1176.

Retrieved from

<http://www.insipub.com/ajbas/2009/1170-1176.pdf>

6. Hosseini, S. J. F., Ahmadi, H. &

Omidi Najafabadi, M. (2011). The perceptions of graduate students about factors influencing the extension of entrepreneurship education in college of agriculture and natural resources in Iran. *Journal of American Science*, 7(3), 255-259.

Retrieved from

http://www.jofamericanscience.org/journals/am-sci/am0703/29_4878am0703_255_259.pdf

7. Jahhanbani Beshare, M., Maghsoudi,

T. & Salmanzadeh Totonchi, S. (2011, April). Analyzing development strategies of entrepreneurship in agricultural cooperatives. *Proceeding of 1st International Conference on Cooperative Social, Economic and Cultural Capabilities*. Kish, 16-17 April. P.116.

Abstract retrieved from

<http://www.icci2011.ir/english/download/Abstract-Journal.pdf>

8. Karimi, S., Chizari, M., Biemans, J. A.

H., & Mulder, M. (2010). Entrepreneurship education in Iranian higher education: The current state and challenges. *European Journal of Scientific Research*, 48(1), 36-50.

[Abstract].

Retrieved

from http://www.eurojournals.com/ejsr_48_1_04.pdf

سپاسگزاری

از کلیه اعضای شرکت های خدمات مشاوره کشاورزی استان مازندران که با پاسخگویی خود، ما را در انجام این تحقیق یاری رساندند، صمیمانه تشکر می گردد.

منابع و مآخذ

۱. آمدی، الف. (۱۳۸۷). نقش تعاونی های کشاورزی در ترویج کارآفرینی. پایان نامه کارشناسی ارشد. گروه ترویج و آموزش کشاورزی. دانشگاه آزاد اسلامی، واحد علوم و تحقیقات تهران.

۲. آمدی، الف. و حسینی نیا، غ. (۱۳۸۷). نقش تعاونی های کشاورزی در ترویج کارآفرینی (مطالعه موردی تعاونی های کشاورزی تهران. مجله ترویج و اقتصاد کشاورزی. سال اول، شماره ۴، صفحات ۷۱-۸۱

۳. حسینی، س. م.، حسینی، س. ج. ف. و سلیمانپور، م. ر. (۱۳۸۸). عوامل تأثیرگذار بر کارآفرینی دانشجویان دانشکده های کشاورزی استان تهران. علوم ترویج و آموزش کشاورزی ایران. جلد ۵، شماره ۲، صفحات ۱۱۱-۱۰۱.

4. Azizi, B., Farajolah Hosseini, J.,

Hosseini, M. & Mirdamadi, M. (2010). Factors influencing the development of entrepreneurial education in Irans applied-scientific educational centers for agriculture. *American Journal of Agricultural and Biological Sciences*, 5(1), 77-83.

Retrieved

from <http://www.scipub.org/fulltext/AJAB/AJAB5177-83.pdf>

9. Malek Mohammadi, I., Sabouri, M. S., Hoseaninia, GH. H. & Mohammadi Malayeri, M. R. (2011, April). The role of agricultural cooperatives in entrepreneurship promotion (Case study of agricultural cooperatives in Tehran). *Proceeding of 1st International Conference on Cooperative Social, Economic and Cultural Capabilities*. Kish, 16-17 April. P.63.

Abstract retrieved from:

<http://www.icci2011.ir/english/download/Abstract-Journal.pdf>

10. Rasouliazar, S., Hosseini, S. M., Hosseini, S. J. F. & Mirdamadi, S. M. (2010). Effective mechanisms for design of agricultural advisory service network in West Azerbaijan province, Iran. *World Applied Sciences Journal*, 10(11), 1272-1278.

Retrieved from

[http://idosi.org/wasj/wasj10\(11\)10/1.pdf](http://idosi.org/wasj/wasj10(11)10/1.pdf)

11. Soltani, Sh., Hosseini, S. F. J., & Mirdamadi, S.M. (2010). The role of training in facilitating innovation in small food industries in rural Iran. *Africa Journal of Agricultural Research*, 5(17), 2332-2340. Retrieved from

<http://www.academicjournals.org/ajar/pdf/pdf%202010/4%20Sep/Soltani%20et%20al.pdf>

12. Thompson, P., Jones-Evans, D. & Kwong, C. C. Y. (2010). Education and entrepreneurial activity: A comparison of white and south Asian men. *International Small Business Journal*, 28, 147-162. [Abstract].

Retrieved from

<http://isb.sagepub.com/content/28/2/147.abstract>

s, Mazandaran.